

## PSYCHOMETRICKÉ SÍTĚ A DYNAMIKA ŽÁKY VNÍMANÝCH INKLUZIVNÍCH PRAKTIK UČITELE

### PSYCHOMETRIC NETWORKS AND THE DYNAMICS OF INCLUSIVE TEACHER PRACTICES AS PERCEIVED BY STUDENTS

**Marek Matouš Bula, Jan Nehyba**

Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

#### **Abstrakt**

Príspevek se zabývá vztahem mezi vnímanou mírou diferencované výuky žáky, obecným well-beingem žáků, jejich akademickým sebepojetím a sociometrickým statusem. Navrhovaný design kombinuje opakované měření žákovských percep-cí, měření well-beingu, zjišťování akademického sebepojetí a sociometrických nominací v průběhu několika vln sběru dat. Příspěvek také diskutuje metodolo-gické otázky spojené s analýzou psychometrických škál. Vzorek zahrnuje čtyři vlny měření u 556 žáků v 6. až 8. třídách základních škol. Analýza ukazuje, že inkluzivní výukové strategie pozitivně souvisejí s akademickým sebepojetím a studijní úspěšností žáků. Zjištění zdůrazňují význam inkluzivní pedagogiky pro akademický i sociální rozvoj žáků.

**Klíčová slova:** *inkluzivní praktiky, well-being, akademické sebepojetí, sociomet-rický status, psychometrické sítě*

#### **Abstract**

The present study examines the relationship between students' perceived level of differentiated instruction, their overall well-being, academic self-concept, and sociometric status. The proposed design integrates repeated measurements of students' perceptions, well-being assessments, academic self-concept evaluations, and sociometric nominations across multiple waves of data collection. The study also addresses methodological considerations related to the analysis of psycho-metric scales. The sample consists of four waves of measurement involving 556 students in grades 6 to 8. The analysis indicates a positive correlation between inclusive teaching strategies and students' academic self-concept and academ-ic success. The findings underscore the significance of inclusive pedagogy for students' academic and social development.

**Keywords:** *teacher's inclusive practices, well-being, academic self-efficacy, sociometric status, psychometric network*

## 1 ÚVOD

Inkluzivní praktiky umožňují přizpůsobení výuky individuálním potřebám žáků. S rostoucí heterogenitou tříd se zvyšuje důležitost diferenciac, individualizace a dalších podpůrných strategií. Výzkumy naznačují, že vnímaná diferenciac výuky pozitivně ovlivňuje well-being a akademické sebepojetí žáků (Pozas et al., 2021). Tento příspěvek představuje panelovou studii zkoumající vztah mezi inkluzivními výukovými praktikami, well-beingem, akademickými výsledky, akademickým sebepojetím a sociometrickými charakteristikami žáků.

## 2 TEORIE

Inkluzivní vzdělávání usiluje o kvalitní výuku pro všechny žáky bez ohledu na jejich individuální odlišnosti. Navzdory legislativní podpoře zůstává jeho realizace výzvou, zejména při naplňování individuálních vzdělávacích potřeb. Klíčovou roli hrají učitelé a jejich strategie, především diferencovaná výuka a personalizace (Lindner & Schwab, 2020). Diferencovaná výuka přizpůsobuje obsah skupinám, personalizace reflektuje potřeby jednotlivců (Bernacki et al., 2021). Příznivá percepce těchto přístupů může posilovat well-being žáků a jejich self-efficacy, která se formuje zkušeností s úspěchem. Zatím nebyly dohledány výzkumy potvrzující vztah inkluzivních praktik s prosociálním chováním a přijetím spolužáků.

## 3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Panelová studie probíhala ve čtyřech vlnách s tří až čtyřtýdenními odstupy. Zúčastnilo se jí 556 žáků z 6. až 8. tříd, kteří vyplňovali papírové dotazníky vždy přímo po výuce matematiky. K měření inkluzivních praktik byl použit Students' Inclusive Teaching Practices Scale (S-ITPS; Schwab et al., 2022;  $\omega = 0.84$ ). Well-being žáků byl zjišťován pomocí sebehodnoticího nástroje WHO-5 (Bech et al., 2003;  $\omega = 0.82$ ). Akademické sebepojetí bylo zjišťováno

prostřednictvím sebehodnotícího dotazníku Brief Questionnaire for Measuring Self-Efficacy in Youths (Muris, 2001;  $\omega = 0.81$ ), konkrétně jeho subškály zaměřené na akademické sebepojetí. Sociometrický status byl zjišťován pomocí vrstevnických nominací rozšířené o položky vybrané z Multidimensional Peer Nomination Inventory (Muñoz-Silva et al., 2020). Pro analýzu dat byla využita psychometrická síťová analýza, která pomocí grafu znázorňuje, jak spolu jednotlivé proměnné souvisejí. Tento přístup umožňuje detailně analyzovat strukturu vztahů mezi položkami napříč různými škálami v rámci jednoho společného modelu.

## 4 VÝSLEDKY/OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

Analýzy potvrzují význam inkluzivních učitelských výukových strategií ve vztahu k akademickému sebepojetí a studijní úspěšnosti žáků. Personalizace ve všech vlách měření pozitivně signifikantně koreluje s akademickým sebepojetím ( $r_1 = 0.421$ ,  $p < 0.001$ ) i akademickými výsledky ( $r_1 = 0.245$ ,  $p < 0.001$ ). Žáci s nejlepšími známkami uvádějí vyšší spokojenost s naplněním vzdělávacích potřeb ( $t = 3.06$ ,  $p < 0.01$ ), a to bez rozdílů mezi žáky se specifickými potřebami a jejich vrstevníky.

Síťová analýza poukazuje důležitost diferenciované výuky, která je nejen přínosná pro akademický rozvoj žáků, ale celkově klíčová pro inkluzi. Dále výsledky popisují, že vnímání naplnění vzdělávacích potřeb učitelem v jednom období může předcházet následnému zlepšení akademických výsledků u žáka ( $\beta = 0.183$ ,  $p < 0.05$ ). Dále se ukazuje, že úspěšní žáci si více uvědomují variabilitu diferenciací výuky jejich učitele.

## 5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Dlouhodobé sledování inkluzivních výukových praktik a jejich dopadů na well-being, akademickou self-efficacy a sociometrický status poskytuje nový vhled do fungování žáků na druhém stupni ZŠ ve vztahu k práci učitele ve výuce. Diferencovaný přístup učitele může podporovat vztahy ve třídě a zároveň posilovat akademické sebepojetí a celkovou prožívanou spokojenost žáků.

Mezi limity studie patří riziko sociální žádoucnosti ve vrstevnických nominacích, efekt opakovaného měření, počet participantů vzhledem k analytickým metodám. Dále byla důležitá role učitelů v administraci výzkumu. V budoucích

krocích doporučujeme další kroky zaměřené na inovace v inkluзивní pedagogice a psychosociálním rozvoji žáků.

## PODĚKOVÁNÍ

Tento příspěvek vznikl v rámci projektu “Adresování individuálních vzdělávacích potřeb všech žáků: Etnografie tříd na druhém stupni základních škol” (GA23-04764S).

## 6 LITERATURA

- Bech, P., Olsen, L. R., Kjoller, M., & Rasmussen, N. K. (2003). Measuring well-being rather than the absence of distress symptoms: A comparison of the SF-36 Mental Health subscale and the WHO-Five Well-being Scale. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 12(2), 85–91.
- Bernacki, M. L., Greene, M. J., & Lobczowski, N. G. (2021). A systematic review of research on personalized learning: Personalized by whom, to what, how, and for what purpose(s)?. *Educational Psychology Review*, 33(4), 1675–1715. <https://doi.org/10.1007/s10648-021-09615-8>
- Lindner, K. T., & Schwab, S. (2020). Differentiation and individualisation in inclusive education: A systematic review and narrative synthesis. *International Journal of Inclusive Education*, 1–21. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1813450>
- Muñoz-Silva, A., Lago-Urbano, R., & Sánchez-García, M. (2020). The mediating role of parental communication in the relationship between family conflict and cyberbullying perpetration. *Children and Youth Services Review*, 108, 104647.
- Muris, P. A Brief Questionnaire for Measuring Self-Efficacy in Youths. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23, 145–149 (2001). <https://doi.org/10.1023/A:1010961119608>
- Pozas, M., Letzel, V., & Schneider, C. (2021). The influence of differentiated instruction on students' well-being, academic self-concept, and social inclusion: A multilevel analysis. *Teaching and Teacher Education*, 104, 103407.
- Schwab, S., Sharma, U., & Hoffmann, L. (2022). Development and validation of the Students' Inclusive Teaching Practices Scale (S-ITPS). *European Journal of Special Needs Education*, 37(5), 745–758.